

14- Yedinci Lem'a: Bakınız! Aktar-ı semavat ve arz sahifeleri üstünde hâtem-i ehadiyet görüldüğü...

Yedinci Lem'a

Bakınız! Aktar-ı semavat ve arz sahifeleri üstünde hâtem-i ehadiyet görüldüğü gibi kâinatın heyet-i mecmuasının büyük sahifesi üzerinde de pek vâzih bir surette hâtem-i tevhid görünmektedir.

Evet, bu âlem pek muhteşem bir saray veya muntazam bir fabrika veya mükemmel bir şehirdir. Bu fabrika-i kâinatın eczası, efradı ve envayı, âlât ve edevatı arasında hakîmane bir muarefe ve tanışmak ve dostane bir mükâleme ve konuşmak ve pek kerîmane bir muavenet ve yardımlaşmak vardır ki kemal-i süratle pek uzun mesafelerden birbirinin savtını işitir ve ihtiyacını görür gibi derhal imdadına yetişir, ihtiyacını def'eder.

Evet, semadaki ecram ve yıldızların birbirine ve arza verdikleri ziya, hararet, bilhassa arza yaptıkları sair yardımlarını görüyorsunuz. Ve keza bulut ile arz arasında cereyan eden su alışverişine bakınız ki arz, suyu buhar şeklinde buluta veriyor, bulut da kendi fabrikalarında lâzım gelen ameliyatı yaptıktan sonra buz, kar, yağmur şeklinde iade ediyor. Sanki o camid cirmler, lisan-ı halleriyle telsiz telgraf gibi birbiriyle konuşur ve yekdiğerine arz-ı ihtiyaç ediyorlar. Bilhassa bütün o ecram âdeta el ele vermiş gibi kemal-i ciddiyetle zevi'l-hayata lâzım olan şeyleri tedarik etmek hizmetinde sa'y ediyorlar ve bir Müdebbir'in emrine bağlı olup bir gayeye teveccüh ediyorlar.

Evet, şu teavün kanununa ittibaen şems, kamer, gece ve gündüz, yaz ve kış taraflarından yapılan yardımlar sayesinde, şu hayvanların erzakını yetiştiren nebatat izn-i İlahî ile meydana gelir. Hayvanat da emr-i Rabbanî ile beşerin ihtiyacatını yerine getirir. Bal arısıyla ipek böceğinin insanlara yaptıkları yardımlar, bu davayı ispat eder.

Evet, bu gibi eşya-yı camidenin yekdiğerine yaptıkları şu yardımlar, pek

aşikâr bir delildir ki onlar kerîm bir Müdebbir'in hademesi ve amelesi olup onun emri ile izni ile iş görürler.

Bakınız! Aktar-ı semavat ve arz sahifeleri üstünde hâtem-i ehadiyet görüldüğü gibi kâinatın heyet-i mecmuasının büyük sahifesi üzerinde de pek vâzih bir surette hâtem-i tevhid görünmektedir.

Nasıl ki göklerin ve yerin her tarafında, her bir varlıkta, her bir sahifede Allah'ın **ehadiyet mührü** görünür; yani her şey doğrudan doğruya Allah'ın ilim, kudret ve rahmetini gösterir. Aynen bunun gibi, kâinatın tamamına bir bütün olarak bakıldığında da çok açık bir şekilde **tevhid mührü** görünür. Yani bütün âlem tek elden çıkmış, tek kanunla idare ediliyor, tek maksada hizmet ediyor.

Aktar-ı Semavat ve Arz

"Aktar-ı semavat ve arz" demek, göklerin ve yerin her tarafı demektir. Yani yıldızlardan gezegenlere, bulutlardan yağmura, dağlardan denizlere, tohumlardan çiçeklere, hayvanlardan insana kadar her sahifede bir mühür var. Bir çiçeğe bakınca da Allah'ın mührü okunur, bir yıldızla bakınca da. Bir atom da O'nu gösterir, güneş sistemi de O'nu gösterir.

Hâtem-i Ehadiyet

"Hâtem-i ehadiyet" şudur: Allah'ın her bir varlık üzerinde özel, doğrudan, şahsî bir tasarrufunun görünmesidir. Mesela bir çiçeğe bakıyoruz; rengi ölçülü, kokusu yerinde, yaprakları sanatlı, damarları düzenli, vazifesi hikmetli. Bu çiçek "Ben umumî bir kanunun kör neticesi değilim; beni gören, bilen, ölçen, süsleyen bir Zât var." der. İşte bir tek çiçekte görünen bu özel mühür, hâtem-i ehadiyettir.

Hâtem-i Tevhid

"Hâtem-i tevhid" ise bütün kâinatın beraberce tek bir Allah'ı göstermesidir. Yani sadece çiçek değil; güneş de, yağmur da, toprak da, hava da, mevsimler de, arı da, insan da aynı maksada hizmet ediyor. Çiçek tek başına Allah'ı gösterdiği gibi, çiçeğin bütün kâinatla olan münasebeti de Allah'ın birliğini gösteriyor. Çünkü çiçeği yapan kim ise güneşi de, suyu da, toprağı da, havayı da idare eden O olmalıdır. İşte bu bütünlükte görünen mühür, **vahidiyet mührü**, yani "hâtem-i tevhid"dir.

Ehadiyet ve Tevhid Farkı

Ehadiyet, Allah'ın bir tek şey üzerindeki özel mührünü gösterir. **Vahidiyet** ise bütün şeylerin

beraberce tek Allah'a bağı olduğunu gösterir. Bir çiçekteki ince sanat ehadiyeti gösterir. O çiçeğin güneş, yağmur, toprak, hava ve mevsimle bağlantısı ise tevhidi gösterir. Yani parçada mühür var; bütünde de mühür var. Bir damlada da güneş görünür, denizin tamamında da güneş görünür.

Bir çiçeğe bakınca **hâtem-i ehadiyet** görünür; çünkü o çiçek bir ilim, kudret ve rahmetle yaratılmıştır. Bütün kâinata bakınca **hâtem-i tevhid** görünür; çünkü o çiçeğe hizmet eden güneş, su, toprak, hava ve mevsimler aynı Zât'ın emrinde çalışmaktadır. Demek bir çiçeğin sahibi kim ise, bütün kâinatın sahibi de O'dur.

Evet, bu âlem pek muhteşem bir saray veya muntazam bir fabrika veya mükemmel bir şehirdir. Bu fabrika-i kâinatın eczası, efradı ve envaı, âlât ve edevatı arasında hakîmane bir muarefe ve tanışmak ve dostane bir mükâleme ve konuşmak ve pek kerîmane bir muavenet ve yardımlaşmak vardır ki kemal-i süratle pek uzun mesafelerden birbirinin savtını işitir ve ihtiyacını görür gibi derhal imdadına yetişir, ihtiyacını def'eder.

Üstad burada kâinatın **tek bir elden idare edildiğini** gösteren büyük bir delil kuruyor. Diyor ki: Bu âlem başıboş, dağınık, birbirinden habersiz parçaların yığını değildir. Bilakis kâinat; muhteşem bir saray, muntazam bir fabrika, mükemmel bir şehir gibidir. İçindeki her şey birbirini tanıyor gibi, birbirinin ihtiyacını biliyor gibi, birbirinin yardımına koşuyor gibi hareket ediyor. İşte bu umumî yardımlaşma ve bütünlük, **hâtem-i tevhid / vahidiyet mührüdür.**

Muhteşem Saray Misali

Bir saray düşünelim: Kapısı ayrı, penceresi ayrı, lambası ayrı, su tesisatı ayrı, ısıtması ayrı, odaları ayrı, mutfağı ayrı. Fakat hepsi tek bir maksada hizmet eder. Kapı sarayı korur, pencere ışık verir, mutfakta rızık hazırlanır, su sistemi temizlik sağlar, lamba aydınlatır. Bunlar birbirinden kopuk değil; hepsi tek bir sahibin emrinde çalışan düzenli unsurlardır. Kâinat da böyledir. Güneş ışık verir, hava nefes olur, su hayat taşır, toprak gıda hazırlar, bitki rızık olur, hayvan hizmet eder. Hepsi tek bir sarayın parçaları gibi çalışır.

Muntazam Fabrika Misali

Bir fabrika düşünelim: Bir bölüm ham madde getirir, bir bölüm işler, bir bölüm paketler, bir bölüm dağıtır, bir bölüm kontrol eder. Bu bölümler birbirinden habersiz çalışsa fabrika çöker. Ama hepsi aynı plana bağlı çalışınca netice çıkar. Kâinat fabrikasında da güneş enerji verir, bulut su taşır, toprak tohumu besler, bitki meyve üretir, arı döllemeye yardım eder, insan o rızıktan istifade eder. Bu kadar farklı unsurun aynı neticeye hizmet etmesi, hepsinin tek bir emir altında çalıştığını gösterir.

Mükemmel Şehir Misali

Bir şehir düşünelim: Elektrik idaresi, su idaresi, yollar, hastaneler, fırınlar, okullar, temizlik hizmetleri hep birbirine bağlıdır. Su gelmese hayat aksar, elektrik kesilse düzen bozulur, yollar kapanırsa ihtiyaçlar ulaşmaz. Şehirdeki her sistem diğerini tamamlar. Kâinat da bundan daha mükemmel bir şehir gibidir. Güneş, ay, gece, gündüz, yağmur, rüzgâr, deniz, orman, hayvan, insan aynı büyük şehirde vazife gören memurlar gibi birbirine bağlıdır.

Hakîmane Muarefe

“Muarefe” tanışmak demektir. Elbette cansız varlıklar bizim gibi konuşarak tanışmazlar. Fakat hâllerleriyle birbirini tanıyor gibi hareket ederler. Mesela çiçek arıyı çağırarak renk ve kokuyla süslenir. Arı çiçeğin dilinden anlar gibi gelir. Çiçek arıya nektar verir, arı da çiçeğin dölllenmesine hizmet eder. Sanki aralarında hikmetli bir tanışıklık vardır. Bu tanışıklık, onların kendi şuurlarından değil; onları konuşturan ve tanıştıran Allah’ın ilmindendir.

Dostane Mükâleme

“Mükâleme” konuşmak demektir. Kâinatta varlıklar lisan-ı hâl ile konuşur. Susuz kalan toprak yağmura muhtaç hâl gelir; bulutlar yağmur gönderir. Aç kalan yavru ağlar; anne sütü imdadına yetişir. Çiçek renk ve koku diliyle böceği davet eder; böcek gelir. Akciğer havaya muhtaçtır; hava her an hazırdır. Mide rızık ister; yeryüzü sofradır. Bu, varlıkların hâl diliyle konuşmasıdır.

Kerîmane Muavenet

“Muavenet” yardımlaşmak demektir. Kâinatta her şey başkasına yardım eder. Güneş bitkiye yardım eder, bitki hayvana yardım eder, hayvan insana yardım eder, toprak ağaca yardım eder, ağaç meyveyle insana yardım eder. Hava kana oksijen taşır, kan hücrelere gıda taşır, hücreler bedene hizmet eder. Bu yardımlaşma kuru ve mekanik değildir; kerîmanedir, yani ikramlıdır. Sadece ihtiyaç giderilmez; nimetler süslenerek, tatlandırılarak, güzelleştirilerek gönderilir.

Uzun Mesafeden İmdada Yetişmek

Üstad’ın “pek uzun mesafelerden birbirinin savtını ıştır gibi” demesi çok derindir. Mesela insanın sofrasındaki bir lokma için güneş milyonlarca kilometre öteden ışık gönderir. Bulutlar denizlerden su taşır. Rüzgârlar polenleri uzak yerlere götürür. Toprak, çekirdeğin ihtiyacını bilir gibi bağırını açar. Ağaç, kökleriyle yerin altından suyu bulur, yapraklarıyla gökten ışığı alır. Sanki kâinatın uzak köşeleri bir canlının ihtiyacını ıştır de yardımına koşmuş gibidir.

İnsan Bedeni Misali

İnsan bedeni de kâinatın küçük bir nüshasıdır. Parmağın yaralansa kan oraya koşar, hücreler tamire başlar, sinirler haber verir, bağışıklık sistemi tedbir alır. Bedenin parçaları birbirinden

habersiz gibi görünür; fakat bir merkezden emir alıyor gibi çalışır. Göz görür, ayak yürür, mide sindirir, kalp kan pompalar, akciğer nefes alır. Bunların dostane yardımlaşması gösterir ki bedeni idare eden kudret ile kâinatı idare eden kudret birdir.

Tevhid Delili

Bu parçanın ana delili şudur: Birbirinden uzak, farklı ve şuursuz varlıklar, eğer aynı maksada hizmet ediyor, birbirinin ihtiyacına cevap veriyor, birbirini tamamlıyor ve tek bir düzen içinde çalışıyorsa, onları idare eden Zât birdir. Çünkü ayrı ayrı ilahlar olsaydı düzen bozulur, yardımlaşma çatışmaya döner, kâinat fabrikası çalışmazdı. Hâlbuki her şey aynı saltanatın memuru gibi vazifesini görüyor.

Demek kâinat, dağınık parçaların toplamı değildir; tek bir Sultan'ın sarayı, tek bir Hâlık'ın fabrikası, tek bir Rabbin şehridir.

Güneşten toprağa, sudan havaya, çiçekten arıya, anneden yavruya kadar her şey birbirinin imdadına koşuyor. Bu umumî tanışma, konuşma ve yardımlaşma açıkça ilan eder ki: Kâinatın sahibi birdir, idarecisi birdir, müdebbiri birdir.

Şu âleme dikkatle baktığımızda, varlıkların birbirlerinin yardımına koştuğunu görürüz. Toprak bitkiye, güneş toprağa, yağmur canlılara, anne yavrusuna, hava ciğerlere, gıda bedene yardım eder. Bu yardımlaşma açıkça görülen bir hakikattir.

Yardım Edebilmek İçin Gereken Sıfatlar

Bir varlığın gerçekten yardım edebilmesi için şu sıfatlara sahip olması gerekir:

1. **Hayat sahibi olmalıdır.** Çünkü cansız ve ölü olan yardım edemez.
2. **İlim sahibi olmalıdır.** Çünkü yardım edeceği kişinin neye muhtaç olduğunu bilmelidir.
3. **İrade sahibi olmalıdır.** Çünkü yardım etmeyi, yardım etmemeye tercih edebilmelidir.
4. **Kudret sahibi olmalıdır.** Çünkü gücü olmayan, ihtiyacı gideremez.
5. **İşitme ve görme sahibi olmalıdır.** Çünkü muhtacın hâlini, çağrısını ve durumunu fark etmelidir.
6. **Şuur sahibi olmalıdır.** Çünkü yapılan yardımın kime, ne zaman ve nasıl yapılacağını idrak etmelidir.
7. **Merhamet sahibi olmalıdır.** Çünkü yardım etmek, merhametin neticesidir.

Hâlbuki kâinatta birbirine yardım ediyor gibi görünen varlıkların çoğunda bu sıfatlar yoktur. Toprak bilmez, güneş işitmez, yağmur irade etmez, hava merhamet etmez, ağaç ihtiyacı anlayamaz. Hatta bunların çoğu canlı bile değildir.

Öyleyse bu varlıklar hakiki yardımcı değildir; yardım ettirilen perdeler hükmündedir. Bize yardım eden hakikatte onlar değil, onları yardımımıza koşturan Zât'tır. Çünkü yardım filinin

gerçek faili, ancak hayat, ilim, irade, kudret, sem', basar, şuur ve merhamet sahibi olan Allah olabilir.

Öyleyse:

1. **Güneş bize yardım etmiyor; güneş ile bize yardım ediliyor.** Onu lamba ve soba yapan da, ışığından faydalananları yaratan da Allah'tır.
2. **Ay bize yardım etmiyor; ay ile bize yardım ediliyor.** Onu geceye kandil, zamana takvim yapan da Allah'tır.
3. **Atmosfer bize yardım etmiyor; atmosfer ile bize yardım ediliyor.** Onunla bizi zararlı ışıklardan koruyan da Allah'tır.
4. **Bulutlar bize yardım etmiyor; bulutlar ile bize yardım ediliyor.** Onlardan yağmuru indirip canlılara rızık hazırlayan da Allah'tır.
5. **Toprak bize yardım etmiyor; toprak ile bize yardım ediliyor.** Ondan renk renk, tat tat rızıkları çıkaran da Allah'tır.
6. **Denizler bize yardım etmiyor; denizler ile bize yardım ediliyor.** Onlarla su döngüsünü ve iklim dengesini kuran da Allah'tır.
7. **Bitkiler bize yardım etmiyor; bitkiler ile bize yardım ediliyor.** Onlara oksijen ürettiren, o oksijeni soluyan canlıları yaratan da Allah'tır.
8. **Ağaçlar bize yardım etmiyor; ağaçlar ile bize yardım ediliyor.** Daldan meyveyi çıkaran, o meyveyi tadan dili yaratan da Allah'tır.
9. **Arılar bize yardım etmiyor; arılar ile bize yardım ediliyor.** Küçük bedenlerinde balı yaratan, baldan şifa bulanları yaratan da Allah'tır.
10. **İnekler bize yardım etmiyor; inekler ile bize yardım ediliyor.** Ottan, kan ile fişki arasından tertemiz sütü çıkaran da Allah'tır.

Demek sebepler fail değil, perdedir. Yardım eden onlar değil; onları yardımımıza koşturan **Hayy, Alîm, Kadîr, Semî, Basîr ve Rahîm olan Allah'tır.**

Evet, semadaki ecram ve yıldızların birbirine ve arza verdikleri ziya, hararet, bilhassa arza yaptıkları sair yardımlarını görüyorsunuz. Ve keza bulut ile arz arasında cereyan eden su alışverişine bakınız ki arz, suyu buhar şeklinde buluta veriyor, bulut da kendi fabrikalarında lâzım gelen ameliyatı yaptıktan sonra buz, kar, yağmur şeklinde iade ediyor. Sanki o camid cirmler, lisan-ı halleriyle telsiz telgraf gibi birbiriyle konuşur ve yekdiğerine arz-ı ihtiyaç ediyorlar. Bilhassa bütün o ecram âdeta el ele vermiş gibi kemal-i ciddiyetle zevi'l-hayata lâzım olan şeyleri tedarik etmek hizmetinde sa'y ediyorlar ve bir Müdebbir'in emrine bağlı olup bir gayeye teveccüh ediyorlar.

Semadaki Yardımlaşma

“Evet, semadaki ecram ve yıldızların birbirine ve arza verdikleri ziya, hararet, bilhassa arza yaptıkları sair yardımlarını görüyorsunuz.”

Burada Üstad, gökyüzündeki yıldızların, bilhassa güneşin yeryüzüne yaptığı yardımlara dikkat çekiyor. Güneş ışık verir, hararet verir, mevsimleri meydana getirir, bitkilerin büyümesine vesile olur, hayatın devamı için lüzumlu şartları hazırlar. Fakat güneş bunları bilerek, görerek, merhamet ederek yapmaz. Demek güneş yardım etmiyor; güneşle yardım ettiriliyor. Güneşi kim ışık ve ısı kaynağı yaptıysa, yeryüzünü de o ışığa ve ısıya muhtaç şekilde yaratan O’dur.

Bulut ve Yer Arasındaki Alışveriş

“Ve keza bulut ile arz arasında cereyan eden su alışverişine bakınız ki arz, suyu buhar şeklinde buluta veriyor, bulut da kendi fabrikalarında lâzım gelen ameliyatı yaptıktan sonra buz, kar, yağmur şeklinde iade ediyor.”

Burada su döngüsü anlatılıyor. Denizler, göller, nehirler ve toprak suyu buhar şeklinde yukarı gönderir. Bulutlar o buharı alır, toplar, yoğunlaştırır ve sonra yağmur, kar, dolu veya buz şeklinde tekrar yeryüzüne indirir. Sanki yer buluta emanet veriyor, bulut da onu işleyip tekrar yere iade ediyor. Fakat ne yerin ilmi vardır, ne bulutun şuuru ve merhameti vardır, ne suyun iradesi vardır. Bu muntazam alışveriş, onları idare eden bir Müdebbir’in emrini gösterir.

Cansızların Konuşur Gibi Olması

“Sanki o camid cirmler, lisan-ı halleriyle telsiz telgraf gibi birbiriyle konuşur ve yekdiğerine arz-ı ihtiyaç ediyorlar.”

“Camid cirmler” cansız cisimler demektir. Toprak, su, bulut, güneş, hava gibi varlıklar cansızdır; bizim gibi konuşmazlar. Fakat hâllerleriyle konuşuyor gibi hareket ederler. Toprak kurur, yağmura ihtiyaç bildirir. Bulut gelir, yağmur indirir. Bitki su ister, kökleriyle toprağa yönelir. Güneş ışık gönderir, yaprak onu alır. Sanki bütün varlıklar sessiz bir haberleşme içindedir. Bu haberleşme onların kendi aklından değil, Allah’ın onları birbirinin yardımına sevk etmesindedir.

El Ele Vermiş Gibi Hizmet

“Bilhassa bütün o ecram âdeta el ele vermiş gibi kemal-i ciddiyetle zevi’l-hayata lâzım olan şeyleri tedarik etmek hizmetinde sa’y ediyorlar.”

“Zevi’l-hayat” hayat sahipleri, yani canlılar demektir. Güneş, bulut, hava, su, toprak ve mevsimler sanki el ele vermiş gibi canlıların ihtiyaçlarını hazırlar. Bir elmanın meydana gelmesi için güneş ışık verir, bulut su getirir, toprak mineral verir, hava nefes olur, ağaç fabrikalık yapar. Hepsi aynı neticeye hizmet eder. Bu kadar farklı, uzak ve cansız varlığın bir canlılığın ihtiyacına koşması tesadüfle açıklanamaz. Çünkü bunlar canlıyı tanımaz, ihtiyacını

bilmez, ona merhamet etmez.

Tek Bir Müdebbir'in Emri

“Ve bir Müdebbir'in emrine bağlı olup bir gayeye teveccüh ediyorlar.”

“Müdebbir” idare eden, tedbirle yöneten demektir. Bütün bu yardımlaşmalar gösteriyor ki kâinat başıboş değildir. Güneş ayrı bir ilahın, bulut ayrı bir ilahın, toprak ayrı bir kuvvetin elinde değildir. Hepsi tek bir emre bağlıdır ve tek bir gayeye yönelmiştir: hayatın devamı, rızık hazırlanması, varlıkların kemale sevk edilmesi. Demek bu büyük kâinat fabrikasında hakiki idareci Allah'tır.

Netice

Kâinatta görünen yardımlaşma, cansız sebeplerin kendi işi değildir. Güneş yardım etmiyor, güneşle yardım ettiriliyor. Bulut yardım etmiyor, bulutla yardım ettiriliyor. Toprak rızık vermiyor, toprakla rızık verdiriliyor. Çünkü yardım edebilmek için hayat, ilim, irade, kudret, işitme, görme ve merhamet lazımdır. Bu sıfatlar sebeplerde yoktur; öyleyse bütün sebepleri canlıların yardımına koşturan Zât, Hayy, Alîm, Kadîr, Rahîm ve Müdebbir olan Allah'tır.

Evet, şu teavün kanununa ittibaen şems, kamer, gece ve gündüz, yaz ve kış taraflarından yapılan yardımlar sayesinde, şu hayvanların erzakını yetiştiren nebatat izn-i İlahî ile meydana gelir. Hayvanat da emr-i Rabbanî ile beşerin ihtiyacatını yerine getirir. Bal arısıyla ipek böceğinin insanlara yaptıkları yardımlar, bu davayı ispat eder.

Teavün Kanunu

“Evet, şu teavün kanununa ittibaen şems, kamer, gece ve gündüz, yaz ve kış taraflarından yapılan yardımlar sayesinde, şu hayvanların erzakını yetiştiren nebatat izn-i İlahî ile meydana gelir.”

Burada “teavün kanunu”ndan maksat, kâinattaki umumî yardımlaşmadır. Güneş ışık ve hararet verir, ay geceye bir nizam ve takvim olur, gece dinlenmeye hizmet eder, gündüz çalışmaya zemin hazırlar, yaz olgunlaştırır, kış toprağı dinlendirir ve suyu depolar, denizler suyu buharlaştırır, bitkiler fotosentez yaparak oksijen fabrikası gibi çalışır, atmosfer güneşin zararlı ışınlarına kalkan vazifesi görür. Bütün bu unsurlar el ele vermiş gibi çalışır; neticede hayvanların rızık olan bitkiler meydana gelir. Fakat bu bitkiler kendi kendine değil, “izn-i İlahî ile”, yani Allah'ın izni ve emriyle çıkar.

Hayvanların İnsana Hizmeti

“Hayvanat da emr-i Rabbanî ile beşerin ihtiyacatını yerine getirir.”

Hayvanlar da insanın birçok ihtiyacına hizmet eder. Kimi süt verir, kimi bal verir, kimi yön verir, kimi yumurta verir, kimi taşıma içinde kullanılır, kimi toprağın dengesine hizmet eder. Fakat hayvanlar insanın ihtiyacını bilerek, planlayarak, merhamet ederek yapmazlar. Onları bu hizmete sevk eden “emr-i Rabbanî”dir. Yani Rab olan Allah onları insanın ihtiyacına uygun şekilde yaratmış ve vazifelendirmiştir.

Arı ve İpek Böceği Misali

“Bal arısıyla ipek böceğinin insanlara yaptıkları yardımlar, bu davayı ispat eder.”

Bal arısı küçücük bedeniyle çiçeklerden öz toplar, sonra insan için şıfalı ve tatlı bal yapar. İpek böceği de kendi hayatı için koza rer; fakat ondan insanlara ipek gibi kıymetli bir nimet çıkar. Ne arı insanı tanır, ne ipek böceği insanın giyinme ihtiyacını bilir. Demek bunların insana hizmet etmesi kendi akıllarından değil, onları çalıştıran ilahî emirden gelir.

Evet, bu gibi eşya-yı camidenin yekdiğerine yaptıkları şu yardımlar, pek aşıkâr bir delildir ki onlar kerîm bir Müdebbir’in hademesi ve amelesi olup onun emri ile izni ile iş görürler.

“Evet, bu gibi eşya-yı camidenin yekdiğerine yaptıkları şu yardımlar, pek aşıkâr bir delildir ki onlar kerîm bir Müdebbir’in hademesi ve amelesi olup onun emri ile izni ile iş görürler.”

Cansızların Yardımı

“Eşya-yı camide” cansız varlıklar demektir. Güneş, ay, gece, gündüz, yaz, kış, toprak, su, hava gibi varlıklar cansızdır; ilimleri, iradeleri ve merhametleri yoktur. Buna rağmen canlıların ihtiyacına mükemmel şekilde hizmet ederler. İşte bu gösterir ki onlar hakiki fail değildir; kerîm, yani ikram sahibi bir Müdebbir’in hizmetçileri ve işçileri gibidir. Onlar kendi başlarına iş görmez; Allah’ın emri ve izniyle vazife yaparlar.

Kâinattaki bütün canlıları hayalen bir tarafa ayırın. Geriye cansız, şuursuz, iradesiz bir âlem kalır: güneş, ay, hava, su, toprak, bulut, mevsimler...

Normalde akıl şunu bekler: Güçlü olan zayıfa, zengin olan fakire, bilen bilmeyene, hayat sahibi olan hayatsıza yardım eder. Yani hayat, şuur ve irade bakımından üstün olanların; cansız, şuursuz ve iradesiz varlıklara hizmet etmesi gerekir.

Fakat Hakikat Tersinedir

Hâlbuki gözümüzün önünde bunun tam zıddı cereyan eder. Cansız güneş canlıları ısıtır. şuursuz bulut canlılara su taşır. İradesiz toprak canlılara rızık çıkarır. Demek bunlar kendi namlarına yardım etmiyorlar; **yardım ettiriliyorlar.**

Aynı muhakemeyi canlılar arasında da yapalım. Aklen hayvanların bitkilere, insanların da hayvanlara hizmet etmesi beklenirdi. Fakat yine hakikat tersinedir. Bitkiler hayvanlara yardım eder; hayvanlar da insanın ihtiyacına hizmet eder.

Demek kâinatta aşağıdan yukarıya, cansızdan canlıya, bitkiden hayvana, hayvandan insana doğru akan muazzam bir hizmet kanunu var. Hayatsız olan canlıya yardım ediyor, şuursuz olan şuurlyuya hizmet ediyor, iradesiz olan ihtiyaç sahibinin imdadına koşuyor. Bu ise açıkça gösterir ki sebepler fail değil, memurdur; yardım eden onlar değil, onları yardımımıza koşturan **kâinatın Sultanı olan Allah'tır.**